

суворо визначали і в яких розмірах потрібно сіяти, які види тварин і в якій кількості потрібно утримувати. У новій постанові зазначалося, що для того щоб забезпечити державу сільськогосподарської продукції, зовсім було не потрібно із центру доводити колгоспам і радгоспам плани сівиби по всім культурах, планувати всі види худоби і кількість поголів'я, не даючи колгоспам і радгоспам для виявлення ініціативи в більш правильному і раціональному веденні господарства» [3, 416].

Як ми бачимо Вересневий (1953 р.) пленум ЦК КПРС вперше торкався таких нагальних проблем для українського села і остав відправної точкою у подальшому його розвитку. Саме він зумів змусити переглянути партійне керівництво пройдений шлях колгоспів та радгоспів за довгі роки і визнати його неефективність. У подальшому були зроблені нові рішучі кроки у контексті поліпшення життя українських селян, але нажалі, ці покращення не змогли протриматися довго (у 1958 р. вже почалося часткове їх призупинення, а у 1964 р. і майже повністю згорнулися).

Джерела та література

1. Мовою таємних документів: Микита Хрущов і післявоєнні народи України // Українське слово – 1994 – 6 жовтня. – С. 31 – 37.
2. Романюк І.М. Українське село в 50-ті – першій половині 60-х рр. ХХ століття. / І.М. Романюк – Вінниця: Книга-Вега, 2005. – 256 с.
3. Історія українського селянства: Нариси в 2-х томах / Від. ред В.А. Смолій– К. : Наукова думка, 2006. – 652 с.
4. КПРС в резолюціях, рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. – Т. 6. – М., 1971. – 271 с.
5. Решения партии и правительства по хозяйственным вопросам (1953–1961 гг.). – Т. 4. – М., 1968. – 60 с.

Наталя Бережна

ВІРМЕНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРОМАДА ЦЕНТРАЛЬНОЇ УКРАЇНИ 1990–2000-х рр.: ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Не вдаючись до поглибленого аналізу історіографії проблеми соціальної комунікації населення України 1990–2000-х рр., представників окремо взятих соціальних верств, етносів, релігійних громад, варто зазначити, що в цілому вона є малодослідженою. Досвід вітчизняних істориків, які в цей період зберігали вірність советським традиціям історіописання, мізерний насамперед стосовно очікуваної уваги до актуальних антропологічних інтерпретацій. У методологічно оновлених українських та, беручи ширше, європейських студіях, під впливом постмодерної пізнавальної парадигми, ця проблема набагато частіше почала привертати увагу дослідників саме в людино-

центричному аспекті. Наприкінці вересня 2010 р., у виступі на IV Міжнародній науковій конференції членів МДГ “Історія–ментальність–ідентичність”, польський історик Барбара Кубіс вкотре наголосила на перспективах наукового пізнання саме “складніших та добріших” людських (громадських) контактів і взаємин, “а не традиційно міждержавних відносин”, як це було загальноприйнято [1, 518–519].

У пропонованій розвідці простежимо особливості соціальної (внутрішньої) комунікації вірменської національної меншини, передусім її характер та результати.

Загалом внутрішня комунікація вірмен мало чим відрізнялася від місцевих, тобто українських традицій. Представники вірменської діаспори були серед тих, хто своїми помислами й діями творив державну незалежність України на рубежі 1980–1990-х рр., брав участь у подальших націотворчих подіях. Про певний підсумок розвитку громадського спілкування вірменського населення (найперше в столиці та обласних центрах Центральної України) на середину 2010-х рр. свідчать заходи з підготовки до відзначення 100-ї річниці геноциду вірмен у роки Першої світової війни. Їхній аналіз дає змогу скласти більш-менш вичерпне уявлення про рівень консолідації та, так би мовити, організаційної зрілості громад.

Ключовою стала Полтавська конференція, на якій ішлося про підготовку до проведення згаданих заходів. Вона відбулася за участю представників місцевої влади, регіональних громад, Спілки вірменської молоді України, інтелігенції та духовенства. Щодо прийнятих рішень, то основний акцент було зроблено на поширенні інформації як про саму історичну подію, так і про належне пошанування пам’яті безневинних жертв. На відміну від решти регіонів України, аналогічні тематичні заходи відбувалися в усіх обласних центрах [2, 29].

У цілому ж криза совєтської імперської моделі державності, пробудження національної свідомості громадян, вимагали вирішення низки якісно нових завдань. Найперше, це ідейно-організаційне оформлення власне громад. Як зазначатиме відомий вірменознавець О. Божко, цей процес був досить складним: “Хтось бачив товариство як своєрідну закриту акціонерну компанію, іншим воно видавалось клубом за інтересами, а ще іншим – щось на зразок політичної партії” [3, 2]. З огляду на постколоніальний характер суспільства, людина щораз мала обирати “зручнішу” для себе модель поведінки між: безпекою і самореалізацією, спокоєм і розвитком, справедливістю і можливостями, добробутом і багатством, роботою і кар’єрою. Не претендуючи на вичерпну оцінку ситуації, все ж зазначимо, що вірменська молодь схильна була більшою мірою до раціонального мислення, хоча особливістю всієї вірменської національної меншини була видима присутність “демократичного сегменту” і серед представників старших поколінь [4, 75].

Крім того, життя в умовах, коли так чи інакше “почуваєш себе чужим”, спонукало до тісніших взаємин у межах місцевих (регіональних) національних земляцтв. На запитання інтерв'юєрів, чи багато у вас друзів серед діаспори, зазвичай представники меншини давали ствердну відповідь. І хоча насправді коло друзів та приятелів у конкретно взятого індивіда могло бути незначним, характерною була сама потреба в спілкуванні, яке, очевидно, виконувало не лише функцію передачі інформації та досвіду, а й задоволення духовних потреб, також функцію безпеки.

Координація думок та дій, яка охоплювала найширший спектр відносин, сприяла забезпеченню трьом основним соціальним ролям: 1) практичній діяльності; 2) формуванню/розвитку внутрішнього світу людей, їхньої свідомості, почуттів, знань; 3) власне комунікації “з собі подібними”, тобто життєдіяльності вірмен, їхніх осередків у суспільстві як такому. Зрозуміло, що в широкому сенсі взаємини у рамках вірменських громад і за їхніми межами було не тільки засобом, а й ціллю.

Особливе місце тут належало неформальному (приятельському) спілкуванню, в якому, на відміну від ділових (політичних, правових, бізнесових) контактів, розкривалася неповторність кожного індивіда, його характер та суто людські якості. Це місце визначалося тим незаперечним фактом, що якраз у формах взаємодії, які не регламентувалися інструкціями, брало участь найширше коло людей. Фактично йдеться про всі прошарки діаспори, незалежно від віку, статі, соціального статусу та ін.

Щодо комунікації в межах всієї діаспори, то найважливішим було те, що якраз у цей період виникли й почали діяти громади. Основну увагу вони приділяли найактуальнішим питанням повсякдення. Так, цілком своєчасною й конкретною виявилася допомога біженцям, які прибували до України, вряди-годи “без копійки в кишені”. Справжніми мотивами цієї допомоги були загальнолюдські почуття та прагнення, що характерно для новітніх демократичних спільнот. У численних спогадах вірмен залишився епізод, коли допомога була надана молодій жінці, яка мала трьох дітей, але при цьому говорила “ворожою азербайджанською мовою” [3, 2]. Очевидно цей факт не репрезентує всієї гами взаємин вірменських громад та біженців, як і відносин серед членів самої нацменшини, – бувало по всякому. Але беззаперечною варто визнати саму консолідацію людей за національною ознакою, що мала за мету надання допомоги стражденним.

Єдність вірменських громад трималася на глибокій внутрішній прихильності, яка раз по раз підсилювалася публічними запевненнями та подяками за доброту, увагу, побажання усіляких життєвих гараздів. Напевне у такий спосіб забезпечувалася не лише традиційна комунікація громадсько-активної частини національної меншини, а й формувалися додаткові гарантії стабільності, підтримки, безпеки, впевненості, що “на чужині” ти ніколи не залишишся наодинці. Вони, безперечно, поширювалися на все

вірменське населення, зокрема й громадсько-пасивну його частину (за яку активістам нерідко було соромно, втім, не настільки, аби вдаватися до якої-небудь публічної критики). Для масових заходів, що їх проводили вірменські активісти, характерними були безвідмовність усім представникам діаспори, навіть тим, що нехтували вшануванням знакових подій національного життя спільноти, також пригостання за рахунок спонсорів стравами національної кухні, цукерками та ін.

Чи можна активність вірменської громадськості (як і активістів решти нацменшин, усього громадянства України) оцінювати однозначно, скажімо лише як конструктивну? Напевне що ні, з огляду на складну природу індивідуальних людських характерів, розмаїття ідентичностей, звичок, у результаті чого традиційно зберігалися розбіжності в поглядах та діях. До того ж у багатьох формах громадського життя вірменські осередки мало чим відрізнялися від місцевого українства, а старше покоління обох спільнот, нагадаємо, позиціонувало себе на советський світоглядний манер.

Але з часом дедалі активніше нагадувала про себе молодь. Характерною ознакою було те, що новообраний голова Співки вірмен України, людина з яскраво вираженими політичними амбіціями Вілен Шатворян належав уже до справді нової генерації, яка представляла українську частину спюрка, її громадський актив.

Щодо підприємництва, то для 2000-х рр. характерною стала тенденція зростання активності бізнесменів у житті вірменських громад. Мова йде про все те ж нове покоління ділових людей, які, втім, нерідко дотримувалися традицій “капіталістичного ремесла”, започаткованих раніше.

Звертаємо увагу на ще один аспект комунікативної активності вірменської діаспори в Центральній Україні. А саме, її помітне посилення на початку 2010-х рр. У цей час почне з’являтися багато нових громадських проєктів. Зокрема, у червні 2012 р. у Києві буде створено Громадську приймальню СВУ і КВГ. Її очолить відомий політик України, генерал-лейтенант Вілен Мартиросян. Розуміючи нагальну потребу в такій структурі для швидкого реагування на болючі питання “найбільш незахищених верств населення”, усе ж треба визнати основний мотив їхньої появи політичним [5, 1–2].

Отже, особливістю комунікативної активності вірменського населення Центральної України була спрямованість на забезпечення інтересів спільноти в постсоветському суспільстві – від індивідуальних до національних. Це добре усвідомлювала “думаюча” інтелігенція, але часто-густо, інколи відверто й спекулятивно ігнорувала частина політикуму. Становище тутешніх (зокрема й прибулих у цей період) вірмен виявилось тісно пов’язаним з долею українців.

Сам процес виникнення, організаційно-правового оформлення громад означав якісно вищий ступінь консолідації вірмен. Справжніми

мотивами конкретної діяльності були загальнолюдські та національно-патріотичні почуття, особливо затребуваними, коли мова заходила про дітей. Проте велике значення мали й інші громадські потреби, зокрема бажання “культурно налагодити” дозвілля. Є підстави вважати, що безпосередня діяльність вірменських громад базувалася на глибокій морально-етичній прихильності, яка отримала широкий громадський розголос, супроводжувалася публічними запевненнями та подяками. В такий спосіб забезпечувалася традиційна комунікація нацменшини, передусім її громадсько-активної частини, водночас формувалися додаткові гарантії стабільності, підтримки, безпеки та впевненості. Вважаємо, що потужним чинником активізації громадського життя стала/ставала нова генерація вірмен. Як люди свого часу, вірменська юнь поєднала молодечий запал із традиціями свого народу (вужче – родинним вихованням) і перевагами нової модернізаційної хвилі розвитку суспільства, насамперед якісно вищим ступенем освіти, мобільного зв'язку та інформаційних технологій.

Джерела та література

1. Kubis B. Polacy i Ukraińcy – dwa narody podzielone bolesną historią : Polsko-ukraińskie stosunki w okresie II wojny światowej (w świetle wybranych zapisów wspomnieniowych) / Barbara Kubis // Історія – ментальність – ідентичність. – Вип. IV : Історична пам'ять українців і поляків у період формування національної свідомості в XIX – першій половині XX століття / За ред. Л. Зашкільняка, Й. Пісулінської, П. Серженги. – Л. : ПАІС, 2011. – С. 518–531.
2. В Полтаве устанвлен и освящен Хачкар к 100-летию Геноцида // Зшчлшчшш Чршшшш. – 2015. – № 67. – С. 29.
3. Божко О. Як засновувалася Київська вірменська громада / Олександр Божко // Арагац. – 2013. – № 1 (січень). – С. 1–3.
4. Пекар В. Сутність революції і завдання нової України / Валерій Пекар // Україна 2015 : завдання нової країни : незалежний культурологічний часопис “Г”. – 26-й рік вид. ; гол. ред. Т. Возняк. – Л. : СПД Кичма І.В. – С. 73–78.
5. У Києві відкрилася Громадська приймальня Спільки вірмен України і Київської вірменської громади // Арагац. – 2012. – № 6 (червень). – С. 1–2.

